

Hlavní typy restaurátorských zásahů

Restaurátorská a konzervátorská oddělení provádí komplexní i dílčí restaurátorské a konzervátorské zásahy na historickém a vzácném knihovním fondu, včetně nezbytných analýz a dokumentace. Jedná se například o poškozené či ohrožené rukopisy, prvotisky a staré tisky a jejich knižní vazby, ale i volné grafické listy, dokumenty archivní povahy. Pro zadání restaurování není rozhodující pouze stáří dokumentu, ale spíše jeho význam, hodnota, a především nutnost specializovaného zásahu, který je volen přímo "na míru" dle stavu dochování a míry poškození písemné památky. Návrhy jednotlivých restaurátorských zásahů vycházejí z typů poškození ale i požadavků na další formu uložení a studia ohrožených knih.

Restaurátorské a konzervátorské zásahy lze rozdělit do těchto kategorií:

- **Složitý komplexní restaurátorský zásah.** I když hovoříme o komplexním zásahu, nemusí to vždy znamenat celkové rozebrání knihy. Spíše lze říct, že se jedná o vysoce specializovaný a časově náročný zásah který vyžaduje důkladné vstupní analýzy, případně ověření či vývoj nových specializovaných restaurátorských metod, či použitých materiálů.
- **Komplexní restaurátorský zásah.** Při tomto zásahu je věnována pozornost všem součástem knihy a formám jejich degradace. Může například obsahovat nejprve chemickou konzervaci jako odkyselení či stabilizaci barev a inkoustů, dále doplnění chybějících částí papíru i vazby knihy. Mnohdy znamená i celkové rozebrání knihy.
- **Restaurátorský zásah metodou in situ** je vždy prováděn se snahou konzervovat či restaurovat nejpoškozenější část knihy, aniž by byla kniha rozebrána. Jedná se obvykle o restaurování několika složek knihy či opravu vazby
- **Konzervátorský zásah.** Řeší pouze stabilizaci stávajícího stavu knihy. Obvykle se jedná o stabilizaci chemického poškození papíru jako je třeba jeho zvýšená kyselost, která vede k zkrěhnutí a zvýšené lámavosti papíru. Provedení konzervátorských zásahů jako je neutralizace papíru a zvýšení jeho alkalické rezervy však spíše bývá spojeno i s dalšími restaurátorskými zásahy jako je třeba celoplošné zpevnění papíru.
- **Ambulantní zásahy.** Jedná se o rychlou první pomoc, která neřeší definitivní restauraci či konzervaci poškozené knihy, ale měla by pomoci dočasně, než přijde čas na komplexnější zásah (je-li nutný). V první fázi jsou zajištěny uvolněné listy a složky knižního bloku, provizorně připevněny upadlé desky knihy či uvolněné kování z její vazby. Kromě případů urgentního ohrožení se jedná obvykle o přípravu knih na výstavu, reformátování či náhodná zjištění při expedici knih pro badatelské účely. Neodmyslitelnou součástí je výroba dočasného ochranného obalu tzv. Phase boxu.

Restaurátor knihovních dokumentů musí ovládat nejen problematiku konzervace a restaurování historického papíru, pergamenu či usně. Na historických vazbách jsou zastoupeny i další materiály. Znalost metod konzervace dřeva a kovů spolu s řemeslnou zručností je nezbytná při doplňování a ošetřování desek, kování a spon.

Profilace desky z bukového dřeva pro zapuštění vazů a kování

Zhotovení ochranných spon pro pevné sevření bloku

Spony, dekorativní prvek vazby, charakteristický pro určité období

U všech typů zásahů je součástí práce i důsledná dokumentace provedených zásahů, výroba různých typů ochranných obalů a uložení poškozených fragmentů. Dokumentace se provádí textová ve formě formulářů a obrazová. Pro archivní účely se zhotovují černobílé fotografie a barevné diapositivy. Snímky se pořizují před a po restaurování. Při práci se zachycují zajímavé konstrukční prvky a historické údaje, které se často objeví až po rozebrání vazby. Veškerá dokumentace je pečlivě evidována a archivována ve speciálních krabicích.